

آشنایی با سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (UNESCO)

* مهدی نوروزیان

چکیده

سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) به منظور بسط و گسترش علم و دانش، جلوگیری از بروز جنگ، حفظ میراث جهانی، کمک به توسعه فرهنگ و هنر، گسترش آزادی‌های فردی و ایجاد تعامل و ارتباط هرچه بیشتر ملل و اقوام بنیان نهاده شده است. بیش از ۶ دهه از تأسیس آن می‌گذرد و حضور قریب به اتفاق کشورهای جهان در آن و حمایت‌های مادی و معنوی کشورها باعث رشد فعالیتها و کسب اعتبار جهانی گردیده است. اعطای نشانهای معتبر جهانی، کمک مالی به صاحبان فکر و اندیشه و دانشگاهها، اعطای بورس‌های تحصیلی و تعامل با سازمانهای غیردولتی خلاصه‌ای از فعالیت‌های این سازمان است. یونسکو نام آشنای کشورها در حفظ میراث فرهنگی و تمدن ملل و اقوام کهن جهان است.

یونسکو^۱ با ازدیاد و تقویت مناسبات آموزشی، علمی و فرهنگی دو هدف را تعقیب می‌کند:

۱- توسعه، که ورای تقاضای ساده پیشرفت مادی، باید به طیف گسترده‌ای از خواسته‌های انسان پاسخ گوید، بدون آنکه میراث نسل‌های آینده را به خطر افکند.

۲- برقراری فرهنگ صلح، براساس آموزش مسئولیت شهروندی و مشارکت کامل در فرایندهای برپایه دموکراسی.

کنفرانس سانفرانسیسکو که منجر به تشکیل سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ شد، از دولت انگلستان دعوت کرد کنفرانسی جهت تدوین اساسنامه بین‌المللی فرهنگی برگزار کند. این کنفرانس در نوامبر همان سال با شرکت ۴۳ کشور از جمله ایران در لندن برگزار گردید.

هدف اولیه کنفرانس تأسیس سازمانی صرفاً آموزشی جهت

سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) به منظور بسط و گسترش علم و دانش، جلوگیری از بروز جنگ، حفظ میراث جهانی، کمک به توسعه فرهنگ و هنر، گسترش آزادی‌های فردی و ایجاد تعامل و ارتباط هرچه بیشتر ملل و اقوام بنیان نهاده شده است.

کلید واژه

یونسکو، کمیسیون ملی، کرسی یونسکو، دانشگاه همزاد

مقدمه

در سال ۱۹۴۵ و پس از پایان جنگ جهانی دوم، کنفرانس بزرگی در لندن تشکیل گردید. در این کنفرانس نمایندگان چهل کشور شرکت نمودند.

فرانسه و انگلستان به عنوان دو کشوری که بیشترین صدمات را از جنگ تحمل کرده بودند پیشنهاد نمودند که سازمانی با هدف

* کارشناس ارشد مدیریت دولتی (منابع انسانی)

کمیسیون‌های ملی

برای ایجاد هماهنگی بین یونسکو و مؤسسات ذریبط، کشورهای عضو موظف به ایجاد کمیسیون‌های ملی شده‌اند. در کمیسیون‌های ملی متفکران، دانشگاهیان و شخصیت‌های علمی فعالیت دارند و در تدوین و اجرای برنامه‌های یونسکو مشارکت می‌کنند. کمیسیون‌های ملی از طریق انتشار کتاب‌ها و اسناد یونسکو و برگزاری کنفرانس‌ها و تشکیل نمایشگاه، دیدگاهها و برنامه‌های یونسکو را در کشور خود منعکس می‌کنند و دولت‌ها را از نقش یونسکو مطلع می‌نمایند.

بازسازی مراکز آموزشی بود ولی شرکت کنندگان در کنفرانس لندن فرهنگ را نیز به عنوان بخشی از برنامه سازمان منظور نمودند. در طی این سالها کشورهای زیادی عضویت در یونسکو را پذیرفته‌اند و هم اکنون ۱۹۰ کشور در آن عضویت دارند^۲. در صورتی که سایر کشورهای جهان (غیرعضو) در راستای اهداف یونسکو گام بردارند منعی جهت عضویت آنها وجود ندارد.

ساختار

کنفرانس عمومی

یکی از ارکان اصلی یونسکو کنفرانس عمومی است. این کنفرانس نمایندگان کلیه کشورهای عضو را دربرمی‌گیرد و هر دو سال یکبار تشکیل جلسه می‌دهد. برنامه‌ها و بودجه یونسکو توسط کنفرانس عمومی تعیین می‌شود [۲].

شورای اجرایی

شورای اجرایی و یا به عبارتی شورای اداری یونسکو، مقدمات کار کنفرانس عمومی را تهیه و بر اجرای کامل تصمیمات کنفرانس عمومی نظارت می‌کند. شورای اجرایی در هر سال ۲ بار تشکیل می‌شود. شورای اجرایی از ترکیب نمایندگان ۱۲۰ کشور عضو تشکیل می‌گردد و ۵۸ عضو آن توسط کنفرانس عمومی انتخاب می‌گردد، در انتخاب این اعضاء به تنوع جغرافیایی و فرهنگی توجه می‌شود.

دبیرخانه و مدیرکل

دبیرخانه یونسکو وظیفه تدوین، پیش نویس برنامه و بودجه و پیاده کردن برنامه مصوب را برعهده دارد. دبیرخانه تحت نظارت مدیرکل انجام وظیفه می‌نماید و مدیرکل نیز توسط کنفرانس عمومی برای مدت شش سال انتخاب می‌گردد. مدیرکل وظیفه اجرای برنامه‌های مصوب کنفرانس عمومی را برعهده دارد. مقر اصلی دبیرخانه یونسکو در شهر پاریس است و جهت تمرکززدایی دفتر منطقه‌ای عموم در کشورهای هند و تایلند تأسیس شده است. به علاوه مرکز فرهنگی آسیا که یک مرکز ملی است و در کشور ژاپن قرار دارد نیز تأسیس گردیده و در سالهای اخیر سهم فزاینده‌ای در برنامه‌های یونسکو داشته است.

دبیر خانه یونسکو وظیفه تدوین پیش نویس برنامه و بودجه و پیاده کردن برنامه مصوب را برعهده دارد. دبیرخانه تحت نظارت مدیر کل انجام وظیفه می‌نماید و مدیرکل نیز توسط کنفرانس عمومی برای مدت ۶ سال انتخاب می‌گردد. مدیرکل وظیفه اجرای برنامه‌های مصوب کنفرانس عمومی را برعهده دارد. مقر اصلی یونسکو در شهر پاریس است.

مأموریت‌های یونسکو

اساسنامه یونسکو پنج مأموریت بزرگ را برای سازمان تعیین

کرده است:

۱- پیشبرد، انتقال و سهیم شدن در دانش

۲- مطالعه دورنگرانه

۳- تعیین معیارها

۴- کارشناسی

۵- مبادله اطلاعات تخصصی

یونسکو با اولویت بخشی به «تحقیقات، آموزش و مهارت‌آموزی» به محققان، اساتید و دانشجویان کلیه کشورها کمک می‌کند تا بتوانند به دانش و معرفت بشری دست یابند و آنها را به افراد بیشتری انتقال دهند و بکوشند هیچ کس را

بی‌بهره نگذارند. یونسکو با استفاده از منابع مکتوب و با استفاده از فناوری جدید اطلاعات مرتبط با پنج حوزه تخصصی خود یعنی آموزش، علوم، علوم اجتماعی و انسانی و ارتباطات را گردآوری و در سطح جهانی توزیع می‌کند. یونسکو متخصصان و اندیشمندان جهان را گردهم جمع می‌کند و زمینه‌های تبادل آرا و نظریات را فراهم می‌آورد. فعالیت‌های یونسکو دیدگاهی آینده‌نگر دارد و می‌کوشد به پیش بینی و تحلیل دگرگونی‌های مهمی بپردازد که جوامع در آینده با آن مواجه خواهند شد، مثلاً به بررسی اثرات آتی توسعه اینترنت در جوامع می‌پردازد [۳].

بودجه کرسی‌های یونسکو و دانشگاه‌های همزاد از طریق دانشگاه‌های پیشنهاد کننده و مؤسسات بین‌المللی تأمین می‌گردد.

کرسی‌های یونسکو انعطاف‌پذیری زیادی دارند و با مؤسسات گوناگونی همانند دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و تحقیقات، انجمن‌های علمی و آکادمیک، شبکه‌های بین دانشگاهی و علمی، سازمان‌های غیردولتی آموزش عالی و تحقیقاتی می‌توانند در ارتباط علمی قرار گیرند.

نحوه ایجاد کرسی در یک کشور

کرسی یونسکو یک واحد تدریس در یک دانشگاه یا یک مؤسسه آموزش عالی است. هر واحد آموزشی باید دارای موارد ذیل باشد:

۱- یک نفر دریافت کننده کرسی به عنوان مسئول علمی آن

۲- تعدادی مدرس و پژوهشگر از مؤسسه میزبان

۳- تعدادی پژوهشگر و دانشجوی تحصیلات تکمیلی

کرسی یونسکو در یکی از دانشکده‌های یک دانشگاه برپا می‌شود و هدف از آن تقویت برنامه تدریس و تحقیق در یک رشته خاص است. این کرسی دارای بعد بین‌المللی است و با توافق بین دو کشور مورد نظر و یونسکو تأسیس می‌شود و تلاش می‌شود تا با استخدام نیروهای بین‌المللی در رشته‌هایی که با کمبود نیروهای متخصص مواجه است شرایط را برای توسعه دانش نظری و کاربردی در آن حوزه فراهم کند. برای پیوستن به کرسی یونسکو با ارائه یک پیشنهاد شامل اهداف، فعالیت‌ها، نحوه انجام کار، بودجه و ارسال آن به یونسکو می‌توان شرایط را برای برقراری یک کرسی در کشور آماده کرد. پس از برقراری کرسی یونسکو هر ۶ ماه یکبار گزارش پیشرفت بوسیله مؤسسه میزبان به یونسکو ارائه خواهد شد [۴].

انتشارات یونسکو

یونسکو از آغاز فعالیت خود تاکنون بیش از ۷۰۰۰ عنوان کتاب منتشر نموده که به ۷۰ زبان در بیش از ۱۵۰ کشور توزیع شده و هر ساله نیز مستقلاً یا با همکاری دیگران حدود ۱۰۰ عنوان جدید منتشر می‌کند. مجموع آثار برگزیده یونسکو که اکنون به

محورهای اساسی برنامه یونسکو

۱- آموزش و پرورش برای همه

۲- پیشبرد تحقیقات زیست محیطی از طریق برنامه های علمی جهان

۳- حفظ و تقویت میراث طبیعی و فرهنگی جهان

۴- پیشبرد جریان آزاد اطلاعات، آزادی مطبوعات و توسعه رسانه‌های کثرت‌گرا و در عین حال تقویت امکانات و ظرفیت‌های ارتباطی کشورهای در حال توسعه

کرسی‌های یونسکو و دانشگاه‌های همزاد^۲

دانشگاه‌های همزاد برای ایجاد همکاری بین‌المللی در سطح آموزش عالی به وجود آمده‌اند و سعی می‌شود از طریق این طرح، میان دانشگاه‌های سراسر جهان پیوند علمی به وجود آید و جریان انتقال سریع دانش از طریق ایجاد شبکه‌های بین‌المللی و سایر ارتباطات امکان پذیر شود. طی این طرح مراکز پیشرفته مطالعه و تحقیق در کشورهای در حال توسعه ایجاد می‌شود تا شکاف موجود در حوزه‌های دانش میان کشورهای صنعتی و غیر صنعتی به حداقل برسد. هدف از طرح دانشگاه‌های همزاد، برقراری همکاری میان دانشگاهی و ایجاد مراکزی است تا دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی و محققان بتوانند به تحصیل و پژوهش بپردازند. کرسی‌های یونسکو نیز اشکال گوناگون دارد. فعالیت‌های این بخش می‌تواند شامل تربیت کارکنان، تدریس، کارورزی در رشته‌های مختلف و نیز پژوهش و آموزش و حمایت از تأسیس کتابخانه‌ها و آزمایشگاه‌ها شود.

۹۵۲ عنوان رسیده، برجسته‌ترین آثار ملی ۹۰ زبان جهان را دربرمی‌گیرد. آثار ۱۱ تن از برگزیدگان جایزه نوبل، ترجمه آثار شکسپیر و همینگوی، سعدی، حافظ، خیام و خوارزمی به زبان انگلیسی، فرانسه و اسپانیایی در این مجموعه جای دارد. علاوه بر این، حدود ۵۰ نشریه و ۲۰ فصلنامه نیز منتشر می‌کند. یکی از این نشریات مجله پیام یونسکو است که از سال ۱۹۴۸ تاکنون منتشر می‌شود. این مجله هم‌اکنون به ۳۰ زبان در سطح جهان منتشر می‌گردد.

کمیسیون ملی یونسکو در ایران

در سال ۱۳۲۷ پس از تصویب مجلس، ایران به عضویت یونسکو درآمد و فعالیت رسمی خود را آغاز نمود. اولین اساسنامه کمیسیون ملی توسط وزارت علوم، در سال ۱۳۲۸ تدوین و تصویب گردید و آخرین اصلاحیه آن نیز در سال ۱۳۶۶ انجام و در نهایت به تصویب هیأت دولت رسید [۵].

اهداف کمیسیون ملی یونسکو در ایران

- تلاش برای برقراری، حفظ و بسط عدالت، آزادی و حقوق انسانی با الهام از اصول اسلامی
- مشارکت در فعالیتهای یونسکو
- تعمیم آموزش و مبارزه با بیسوادی
- شناخت فرهنگهای گوناگون جوامع و معرفی فرهنگ ایرانی و اسلامی
- ایجاد ارتباط بین یونسکو و سازمانهای دولتی و غیردولتی در زمینه‌های آموزشی، علمی و فرهنگی
- تسهیل و توسعه ارتباط کمیسیونهای ملی یونسکو در کشورهای دیگر بویژه کشورهای منطقه

ارکان کمیسیون ملی یونسکو در ایران

کمیسیون ملی یونسکو دارای سه رکن اصلی است: شورای عالی، شورای اجرایی و دبیرخانه که عیناً متناظر با ارکان یونسکو یعنی کنفرانس عمومی، شورای اجرایی و دبیرخانه است. ریاست کمیسیون ملی یونسکو در ایران به عهده وزیر علوم، تحقیقات و فناوری است و شورای عالی از ترکیب وزارت

علوم، امور خارجه، فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، رؤسای سازمانهای صدا و سیما و حفاظت محیط زیست و ۷ نفر از شخصیت‌های علمی و فرهنگی کشور تشکیل می‌گردد. به منظور تهیه طرحهای اجرایی برنامه‌های کمیسیون ملی یونسکو و مصوبات شورای عالی و پیگیری آنها شورای اجرایی با ترکیب وزیر علوم و دبیرکل کمیسیون و نمایندگان تمام الاختیار اعضاء شورای عالی و ۷ شخصیت علمی و فرهنگی هر ماه یکبار تشکیل می‌گردد. دبیرخانه کمیسیون زیر نظر دبیرکل انجام وظیفه می‌نماید و یکی از سازمانهای وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. دبیرکل از بین شخصیت‌های علمی و فرهنگی به پیشنهاد وزیر علوم و تأیید هیأت دولت و با حکم وزیر منصوب می‌شود [۶].

تشکیلات دبیرخانه کمیسیون ملی یونسکو در ایران

در اساسنامه کمیسیون ۵ گروه یا اداره تخصصی شامل گروههای آموزش، علوم اجتماعی و انسانی، ارتباطات و فرهنگ پیش‌بینی شده است. هر یک از این گروهها دارای کمیته‌ای تخصصی هستند و بازوهای فکری گروهها محسوب می‌گردند.

برنامه های عملی کمیسیون ملی

- برگزاری کارگاه زیر منطقه‌ای آموزش علوم و فنون
- برگزاری گردهمایی نظام جدید نظارت و ارزشیابی در آموزش و پرورش
- برگزاری سمینار و کارگاه درخصوص تضمین کیفیت در آموزش عالی
- ترجمه و انتشار مجله آموزش با همکاری آموزش و پرورش
- چاپ و انتشار کتاب مدیریت مدرسه محور
- انجام فعالیتهای اطلاع رسانی
- ترجمه حداقل یک کتاب مرتبط با مسائل آموزشی کشور از انتشارات یونسکو
- دانشمندان و پژوهشگران می‌توانند درخواستها و طرحهای خود را در زمینه‌های تخصصی مورد نظر به کمیته‌های تخصصی کمیسیون ملی در ایران ارائه نمایند. کمیته‌ها پس از بررسی و کارشناسی لازم طرحها را جهت تصویب و تأمین هزینه‌ها به

یونسکو ارسال می‌نمایند، همچنین درخصوص فعالیتهایی که مورد تأیید یونسکو قرار گرفته باشد و باعث ایجاد تغییرات مثبت در حوزه‌های مختلف علوم، فرهنگ و هنر و ... شده باشند هدایایی از سوی یونسکو تعلق می‌گیرد. ایران در طی سالهای گذشته در چند مرحله موفق به دریافت جایزه یونسکو به واسطه تلاشهای جدی در ریشه کنی بیسوادی گردیده است [۷].

یونسکو هر ساله در برخی از رشته‌های دانشگاهی که دارای اهمیت خاصی هستند به تعدادی از دانشجویان و اساتید بورس تحصیلی اعطا می‌نماید از جمله این رشته‌ها می‌توان به بیوتکنولوژی اشاره نمود.

از اقدامات عملی که در طی سالهای گذشته در ایران توسط یونسکو انجام گردیده است می‌توان به حمایت‌های مالی یونسکو در حفظ میراث تاریخی ایران از جمله بازسازی ارگ بم، انتخاب شهر همدان به عنوان پایلوت گردشگری ایران، ثبت آثار تاریخی کشورمان در فهرست آثار جهانی از جمله میدان نقش جهان اصفهان اشاره نمود. همچنین کرسی علمی حقوق بشر، صلح و دموکراسی توسط دانشگاه شهید بهشتی و کرسی علمی یونسکو توسط مؤسسه بیوشیمی و بیوفیزیک دانشگاه تهران شکل یافته است.

همچنین جایزه ابن‌سینا برای اخلاق علمی که هر دو سال یکبار اعطا می‌شود از سال ۲۰۰۳ به ابتکار جمهوری اسلامی ایران و با همکاری یونسکو آغاز شده است. این جایزه به فعالیتهای افراد و گروههایی تقدیم می‌گردد که در زمینه اخلاق در علم و فناوری موفق به پژوهشهای علمی ارزشمند شده‌باشند و هدف از اعطای آن نشان دادن اهمیت اخلاق در علم و همچنین معطوف نمودن توجه دانشمندان به این موضوع است. این جایزه مرکب از مدال طلای ابن‌سینا به همراه گواهی و همچنین یک هفته سفر علمی به ایران و ده هزار دلار خواهد بود. برنده این جایزه براساس پیشنهادهای یک گروه داوری بین‌المللی مرکب از ۳ عضو از ملیتهای مختلف می‌باشد، انتخاب می‌گردد. پس از انتخاب برنده، جایزه توسط مدیرکل یونسکو و در کشور ایران

اهداء می‌شود. اولین جایزه ابن‌سینا به خانم «مارگارت سامرویل» استاد حقوق دانشگاه مک گیل کانادا که گامهای مهمی در نهادینه شدن موضوع اخلاق در علم برداشته اهداء گردیده است.

یادداشت‌ها

- 1- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization.
- 2- Report of Iranian National Commission for UNESCO
- 3- Sister Universities

علاقتمندان می‌توانند جهت کسب اطلاعات بیشتر به نشانی‌های اینترنتی زیر رجوع نمایند.

-www.unesco.org
 -www.irunesco.org
 -www.iran culture.org
 - www.moe.ir
 -www.iran doc.ir
 - www.ibb.ut.ac.ir

نشانی پستی یونسکو

UNESCO
 PLACE DE FONTENOY, 75007 Paris
 Tel:0145081010
 Fax:0145071690

نشانی دفتر منطقه‌ای یونسکو در ایران:

Building Bahman, Asaad abad place, Tajrish sq
 Tel: +98212740140-3

منابع و مأخذ

- [۱] فردریک مالویک، «برایم از یونسکو بگو»، ترجمه، خجسته عارف نیا و زهرا کریمی، انتشارات کمیسیون ملی یونسکو در ایران، ۱۳۸۲.
- [۲] آشنایی با یونسکو و کمیسیون ملی یونسکو در ایران، انتشارات شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۳.
- [۳] کمیسیون ملی یونسکو در ایران و بررسی راهکارهای همکاریها، گزارش همایش آشنایی با یونسکو، تهران، ۱۳۷۵.
- [۴] یونسکو و کمیسیون ملی یونسکو در ایران، واحد پژوهش کمیسیون ملی یونسکو، تهران، ۱۳۷۷.
- [۵] یونسکو و کمیسیون ملی یونسکو در ایران، مرکز انتشارات کمیسیون ملی، ۱۳۸۱.
- [۶] یونسکو و کمیسیون ملی یونسکو در ایران، مرکز همکاریهای بین‌المللی وزارت علوم و فناوری، ۱۳۸۱.
- [۷] یونسکو و کمیسیون ملی یونسکو در جمهوری اسلامی ایران، انتشارات دفتر همکاریهای بین‌المللی آموزش و پرورش، تهران، تیرماه ۱۳۸۲.
- [۸] یونسکو، آموزش و پرورش برای قرن ۲۱ در منطقه آسیا و اقیانوس آرام، گزارش کنفرانس ملیورن، شماره ۲۷، پژوهشکده تعلیم و تربیت.